

EUROPEAN COURT OF HUMAN RIGHTS
COUR EUROPÉENNE DES DROITS DE L'HOMME

П'ЯТА СЕКЦІЯ

**СПРАВА «НІКІФОРЕНКО проти УКРАЇНИ»
(CASE OF NIKIFORENKO v. UKRAINE)**

(Заява № 14613/03)

РІШЕННЯ

СТРАСБУРГ

18 лютого 2010 року

ОСТАТОЧНЕ

18 травня 2010 року

Текст рішення може зазнати редакційної правки

У справі «Нікіфоренко проти України»,

Європейський суд з прав людини (п'ята секція), засідаючи Палатою, до складу якої увійшли:

Пер Лоренцен /Peer Lorenzen/, *Голова,*

Ренате Ягер /Renate Jaeger/,

Карел Юнгвірт /Karel Jungwiert/,

Рейт Марусте /Rait Maruste/,

Марк Віллігер /Mark Villiger/,

Ізабель Берро-Лефевр /Isabelle Berro-Lefèvre/,

Михайло Буроменський /Mykhaylo Buromenskiy/, *суддя, ad hoc,*

та Клаудиа Вестердік /Claudia Westerdiek/, *секретар секції,*

після обговорення за зачиненими дверима 26 січня 2010 року, виносить таке рішення, що було прийняте того ж дня:

ПРОЦЕДУРА

1. Справа порушена проти України за заявою (№ 14613/03), поданою до Суду 21 лютого 2003 року громадянкою України пані Людмилою Василівною Нікіфоренко (далі – заявниця) відповідно до статті 34 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод (далі – Конвенція).
2. Уряд України (далі – Уряд) був представлений його Уповноваженим – паном Ю. Зайцевим, Міністарство юстиції.
3. 2 березня 2009 року Голова п'ятої секції вирішив направити заяву Уряду. Також було вирішено розглядати питання щодо прийнятності та суті заяви одночасно (пункту 3 статті 29 Конвенції).

ЩОДО ФАКТІВ

I. ОБСТАВИНИ СПРАВИ

4. Заявниця народилась у 1945 році та проживає у м. Червонопартизанськ.
5. 11 листопада 1997 року заявниця проникла у приміщення пані М. та взяла велосипед, який належав її колишньому чоловіку, який помер три дні тому.
6. 18 листопада 1997 року слідчим відділом головного відділу УМВС м. Свердловська Луганської області (далі – СВ ГВ м.Свердловська), після отримання скарги пані М., було порушено щодо заявниці кримінальну справу за фактом крадіжки з проникненням у житло.
7. У листопаді та грудні 1997 року досудове слідство кілька разів зупинялось через хворобу заявниці.
8. 5 січня 1998 року заявниці було пред'явлено обвинувачення у вчиненні крадіжки з проникненням у житло. Того ж дня щодо заявниці було обрано запобіжний захід у вигляді підписки про невиїзд.
9. У січні, квітні, травні та серпні 1998 року досудове слідство кілька разів зупинялось через хворобу заявниці.
10. У листопаді 1998 року досудове слідство було завершено і кримінальну справу щодо заявниці було направлено до Свердловського міського суду Луганської області (далі – «Свердловський суд»).
11. 25 грудня 1998 року Свердловський суд направив справу на додаткове розслідування.
12. 20 вересня 1999 року СВ ГВ УМВС м. Свердловська дії заявниці було перекваліфіковано, їй було пред'явлено обвинувачення у грабежі.
13. 3 листопада 1999 року СВ ГВ УМВС м. Свердловська було завершено додаткове розслідування, а справу направлено до суду.
14. 2 грудня 2000 року Свердловський суд визнав заявницю винною. Проте Луганський обласний суд скасував вирок та направив справу на нове розслідування.

15. 15 червня 2000 року СВ ГВ УМВС м. Свердловська дії заявниці було перекваліфіковано з грабежу на самоуправство.
16. 12 липня 2000 року заявниці було пред'явлено обвинувачення у грабежі.
17. 5 серпня 2000 року обвинувачення щодо заявниці були змінені на попередні «самоуправство». СВ ГВ УМВС м. Свердловська закрило кримінальну справу щодо заявниці, у зв'язку із спливом строків притягнення до кримінальної відповідальності.
18. 20 вересня 2000 року прокуратура Луганської області скасувала постанову від 5 серпня 2000 року та взяла під свій контроль розслідування справи.
19. 21 грудня 2000 року слідство було завершено та 29 грудня 2000 року кримінальна справа була направлена до суду.
20. 26 березня 2002 року суд направив справу на додаткове розслідування.
21. 10 листопада 2003 року слідчий перекваліфікував обвинувачення щодо заявниці на «приховування злочину».
22. У травні 2004 року слідство було завершено та справа була направлена до суду.
23. 17 червня 2004 року суд направив справу на додаткове розслідування.
24. 17 серпня 2004 року апеляційний суд Луганської області залишив без змін ухвалу від 17 червня 2004 року.
25. У жовтні 2004 року обвинувачення щодо заявниці було змінено на «самоуправство». Розслідування було завершено та справа було направлено до суду.
26. У листопаді – грудні 2004 року суд призначив три судові засідання.
27. 28 грудня 2004 року, 26 січня та 16 лютого 2005 року судові засідання були відкладені через неявку заявниці.
28. У 2004 році потерпіла пані М. померла.
29. 11 квітня 2005 року Рівненський міський суд закрив кримінальну справу щодо заявниці у зв'язку із закінченням строку притягнення до кримінальної відповідальності. 17 червня 2005 року апеляційний суд Луганської області скасував зазначене рішення та направив справу на новий розгляд.
30. Між вереснем та листопадом 2005 року судові засідання були відкладені чотири рази через неявку заявниці.
31. 27 грудня 2005 року суд направив справу на додаткове розслідування.
32. 30 червня 2006 року розслідування було завершено та справа було направлено до суду.
33. Між липнем та листопадом 2006 судові засідання відклались чотири рази через неявку заявниці.
34. 14 травня 2007 року справа була направлена на додаткове розслідування.
35. 12 липня 2007 року слідство було завершено та справа була направлена до суду.
36. 6 вересня 2007 року, 4 червня 2008 року та 12 лютого 2009 року суд повертав справу на додаткове розслідування.
37. 22 жовтня 2008 року слідчим було винесено постанову про скасування заявниці запобіжного заходу у вигляді підписки про невиїзд. Протягом періоду, коли заявниця перебувала під запобіжним заходом у вигляді підписки про невиїзд, їй було дозволено кілька разів виїхати за кордон для відвідування своїх родичів та кілька разів вона це зробила без дозволу. В одному випадку заявниці не було надано дозвіл залишати місце свого проживання.
38. 21 березня 2009 року прокурор закрив кримінальну справу щодо заявниці за відсутністю складу злочину.

II. ВІДПОВІДНЕ НАЦІОНАЛЬНЕ ЗАКОНОДАВСТВО

39. Положення статей 148, 149 та 150 Кримінально-процесуального кодексу України від 1960 року, у яких встановлені загальні норми щодо запобіжних заходів, викладені у рішенні у справі «*Merit проти України*» (*Merit v. Ukraine*) (№ 66561/01, рішення від 30 березня 2004 року).
40. Відповідно до статті 151 зазначеного кодексу підписка про невиїзд полягає у відібранні від підозрюваного або обвинуваченого письмового зобов'язання не відлучатися із зареєстрованого місця проживання чи перебування або з місця тимчасового знаходження без дозволу слідчого. У разі порушення цього письмового зобов'язання вона може бути замінена більш суворим запобіжним заходом.

ЩОДО ПРАВА

I. СТВЕРДЖУВАНЕ ПОРУШЕННЯ ПУНКТУ 1 СТАТТІ 6 КОНВЕНЦІЇ

41. Заявниця скаржилася на те, що тривалість судового провадження була не сумісною з вимогою «розумного строку», закріпленою пунктом 1 статті 6 Конвенції, який передбачає наступне:

«Кожен має право на ... розгляд його справи упродовж розумного строку... судом..., який встановить обґрунтованість будь-якого висунутого проти нього кримінального обвинувачення».

42. Уряд оскаржив це твердження. Уряд зазначив, що затримки, які викликані поведінкою заявниці, тривали майже десять місяців протягом судового провадження та ще кілька місяців протягом досудового слідства.

43. Період, який розглядається, почався 18 листопада 1997 року та закінчився 21 березня 2009 року. Таким чином, він тривав одинадцять років чотири місяці і чотири дні у судах двох інстанцій.

A. Щодо прийнятності

44. Суд зазначає, що скарга не є явно необґрунтованою у значенні пункту 3 статті 35 Конвенції. Також Суд зазначає, що вона не є непринятною з будь-яких інших підстав. Отже, Суд оголошує її прийнятною.

B. Щодо суті

45. Суд повторює, що розумність тривалості провадження слід оцінювати у світлі обставин справи та з урахуванням наступних критеріїв: складність справи, поведінка заявника та відповідних державних органів (див., серед багатьох інших джерел, рішення у справі «Пелісьє і Сассі проти Франції» (*Pélissier and Sassi v. France*), [GC], № 25444/94, п. 67, *ECHR* 1999-II).

46. Суд неодноразово встановлював порушення пункту 1 статті 6 Конвенції у справах подібних до цієї (див. вищезгадане рішення у справі «Пелісьє і Сассі проти Франції» (*Pélissier and Sassi v. France*)).

47. Розглянувши всі надані матеріали, Суд вважає, що Уряд не навів жодного факту чи аргументу, що могли б переконати його дійти іншого висновку у даній справі. Беручи до уваги практику Суду, він вважає, що в даній справі тривалість судового провадження була надмірною та не відповідає вимозі "розумного строку", навіть, якщо виключити із загального строку провадження періоди затримок, які мали місце з вини заявниці. вчинених з вини заявниці.

Так, відповідно, мало місце порушення пункту 1 статті 6 Конвенції.

II. СТВЕРДЖУВАНЕ ПОРУШЕННЯ СТАТТІ 13 КОНВЕНЦІЇ

48. Заявниця також скаржилась на те, що в Україні відсутній суд, до якого можливо б було звернутись зі скаргою на надмірну тривалість судового провадження. Заявниця посилалась на статтю 13 Конвенції, яка передбачає наступне:

«Кожен, чії права та свободи, визнані в цій Конвенції, було порушено, має право на ефективний засіб юридичного захисту в національному органі, навіть якщо таке порушення було вчинене особами, які здійснювали свої офіційні повноваження».

49. Уряд оскаржив це твердження.

50. Суд зазначає, що зазначена скарга пов'язана із попередньою і тому повинна також бути визнана прийнятною.

51. Суд повторює, що стаття 13 Конвенції гарантує наявність ефективного засобу юридичного захисту у відповідному національному органі у зв'язку із скаргою на порушення вимоги пункту 1 статті 6 про

розгляд справи протягом розумного строку (див. рішення у справі «*Kudła проти Польщі*» (*Kudła v. Poland*), № 30210/96, п. 156, ECHR 2000-XI). Крім того, Суд посилається на рішення у справі «*Merit проти України*» (*Merit v. Ukraine*) щодо відсутності ефективних і доступних засобів юридичного захисту у національному законодавстві стосовно скарг на тривалість кримінального провадження (див. вищезгадане рішення у справі «*Merit проти України*» (*Merit v. Ukraine*), п. 78–79).

52. Таким чином, Суд вважає, що у цій справі мало місце порушення статті 13 Конвенції у зв'язку з відсутністю засобу юридичного захисту у національному законодавстві, за допомогою якого заявниця могла б отримати рішення, яке б захистило її право на розгляд справи протягом розумного строку, як це закріплено в пункті 1 статті 6 Конвенції.

III. СТВЕРДЖУВАНЕ ПОРУШЕННЯ СТАТТІ 2 ПРОТОКОЛУ № 4 ДО КОНВЕНЦІЇ

53. Заявниця також скаржилась на тривале обмеження свободи пересування у зв'язку з обранням щодо неї запобіжного заходу у вигляді підписки про невиїзд. Вона посилалась на статтю 2 Протоколу № 4, якою передбачене наступне:

«1. Кожен, хто законно перебуває на території будь-якої держави, має право вільно пересуватися і вільно вибирати місце проживання в межах цієї території...

3. На здійснення цих прав не можуть бути встановлені жодні обмеження, крім тих, що передбачені законом і є необхідними в демократичному суспільстві в інтересах національної чи громадської безпеки, для підтримання публічного порядку, запобігання злочину, для захисту здоров'я чи моралі або з метою захисту прав і свобод інших осіб.

4. Права, викладені в пункті 1, також можуть у певних місцевостях підлягати обмеженням, що встановлені згідно із законом і виправдані суспільними інтересами в демократичному суспільстві».

A. Щодо прийнятності

54. Суд зазначає, що ця скарга не є явно необґрунтованою у значенні пункту 3 статті 35 Конвенції. Також Суд зазначає, що вона не є непринятною з будь-яких інших підстав. Отже, Суд оголошує її прийнятною.

B. Щодо суті

55. Сторони не оскаржували те, що зобов'язання у вигляді підписки про невиїзд є втручанням у свободу пересування заявниці. Крім того, Суд раніше вже встановив у справах подібних до цієї, що в межах кримінального провадження в Україні таке втручання у право підозрюваного або обвинуваченого здійснюється відповідно до закону і відповідає законній меті (див. серед іншого рішення у справі «*Ivanov проти України*» (*Ivanov v. Ukraine*) № 15007/02, пп. 87-89, від 7 грудня 2006 року). Залишається встановити, чи було таке втручання «необхідним в демократичному суспільстві».
56. Оцінка «необхідності в демократичному суспільстві» вимагає від Суду визначити, чи було таке оскаржуване втручання «пропорційним законній переслідуючій цілі» (див., *mutatis mutandis*, рішення у справі «*Kyprianou проти Кіпру*» (*Kyprianou v. Cyprus*) [GC], № 73797/01, пп. 170–171, ECHR 2005-...). Що стосується пропорційності втручання, Суд звертав особливу увагу на тривалість застосування заходу.
57. До заявниці було застосовано запобіжний захід у вигляді підписки про невиїзд з 5 січня 1998 року до 22 жовтня 2008 року, тобто він тривав десять років, дев'ять місяців та дев'ятнадцять днів. Цим її було обмежено залишати своє місце проживання без дозволу протягом зазначеного часу (див. вище § 40).
58. Суд зазначає, що він вирішував питання сумісності статті 2 Протоколу № 4 із зобов'язанням не залишати в низці справ щодо Італії, включаючи справу *Luordo* (див. рішення у справі «*Luordo проти Італії*» (*Luordo v. Italy*), № 32190/96, п. 96, ECHR 2003-IX). В цій справі Суд встановив, що таке зобов'язання, застосоване до заявника під час триваючої процедури банкрутства, було непропорційним у

зв'язку з його тривалістю протягом чотирнадцяти років і восьми місяців, навіть якщо не було відомо, чи хотів заявник залишити місце проживання, та чи що було йому відмовлено в дозволі. Однак у справі «*Антоненков та інші проти України*» (див. «*Антоненков та інші проти України*» (*Antonpenkov and others v. Ukraine*), заява № 14183/02, пп. 59–67, рішення від 22 листопада 2005 року), у якій застосування такого обмеження тривало протягом розгляду кримінальної справи, що складало чотири роки і десять місяців, Суд не визнав порушення статті 2 Протоколу № 4. Також у справі *Федоров і Федорова* (*Fedorov and Fedorova v. Ukraine*) (див. зазначене вище рішення «*Федоров і Федорова проти Росії*» (*Fedorov and Fedorova v. Ukraine*) пп. 32–47), у якій зобов'язання не залишати місце проживання застосовувалось до заявника протягом чотирьох років і трьох місяців та чотирьох років і шести місяців, Суд визнав, що за обставин справи обмеження свободи пересування заявників не було непропорційним.

59. На думку Суду, справу заявниці слід відрізнити від справ «*Антоненков та інші проти України*» (*Antonpenkov and others v. Ukraine*) і «*Федоров і Федорова проти України*» (*Fedorov and Fedorova v. Ukraine*). Суд перш за все зазначає, що тривалість сама по собі обмеження в цій справі була значно довшою, ніж у двох вищезазначених справах, і лише її тривалість могла бути достатньою, щоб дійти висновку, що застосування такого доходу було непропорційним. Крім того, тривале втручання здійснювалось в контексті обвинувачення у досить малозначному злочині.
60. Беручи до уваги вищезазначене, Суд робить висновок про те, що «справедливий баланс» між загальними інтересами та правами заявниці було порушено. Таким чином, мало місце порушення статті 2 Протоколу № 4 до Конвенції.

IV. ІНШІ СТВЕРДЖУВАНІ ПОРУШЕННЯ КОНВЕНЦІЇ

61. Крім того, заявниця скаржилась за статтею 6 Конвенції на те, що під час розгляду кримінальної справи щодо неї мали місце процесуальні порушення.
62. Виходячи із сукупності наявних матеріалів та в тій мірі, в якій він є повноважним вивчати заявлені скарги, Суд не встановив жодних ознак порушення прав та свобод, гарантованих Конвенцією. Відповідно, зазначена частина заяви повинна бути оголошена неприйнятною як явно необґрунтована, відповідно до пунктів 3 та 4 статті 35 Конвенції.

V. ЩОДО ЗАСТОСУВАННЯ СТАТТІ 41 КОНВЕНЦІЇ

63. Стаття 41 Конвенції передбачає:

"Якщо Суд визнає факт порушення Конвенції та протоколів для неї і якщо внутрішнє право відповідної Високої Договірної Сторони передбачає лише часткове відшкодування, Суд, у разі необхідності, надає потерпілій стороні справедливу сатисфакцію".

A. Шкода

64. Заявниця вимагала 100 000 євро відшкодування моральної шкоди.
65. Уряд вважає цю суму надмірною і необґрунтованою.
66. Суд вважає, що заявниця зазнала моральної шкоди, яка не може бути компенсована лише встановленням порушення її прав за Конвенцією. Беручи до уваги обставини справи та вирішуючи на засадах справедливості, як передбачено статтею 41 Конвенції, Суд присуджує заявниці 5 200 євро компенсації моральної шкоди.

B. Судові витрати

67. Заявниця не заявляла вимоги щодо компенсації судових витрат. Відповідно, Суд нічого не присуджує.

В. Пеня

68. Суд вважає за доцільне призначити пеню на підставі граничної позичкової ставки Європейського центрального банку, до якої має бути додано три відсоткових пункти.

ЗА ЦИХ ПІДСТАВ СУД ОДНОГОЛОСНО

1. *Оголошує* скарги щодо тривалості провадження та відсутності ефективних засобів юридичного захисту за цією скаргою, а також щодо втручання у свободу пересування прийнятними, решту скарг у заяві – неприйнятними;

2. *Постановляє*, що мало місце порушення пункту 1 статті 6 Конвенції щодо тривалості провадження;

3. *Постановляє*, що мало місце порушення статті 13 Конвенції;

4. *Постановляє*, що мало місце порушення статті 2 Протоколу № 4 до Конвенції;

5. *Постановляє*:

(а) що протягом трьох місяців з дня, коли рішення набуде статусу остаточного відповідно до пункту 2 статті 44 Конвенції, держава-відповідач має сплатити заявниці 5 200 (п'ять тисяч двісті) євро відшкодування моральної шкоди, плюс будь-який податок, який може бути стягнуто, ці суми мають бути конвертовані в українські гривні за курсом на день здійснення платежу;

(b) що зі впливом зазначеного тримісячного строку і до повного розрахунку на вищезазначені суму нараховуватиметься простий відсоток (*simple interest*) у розмірі граничної позичкової ставки Європейського центрального банку, яка діятиме в цей період, плюс три відсоткові пункти;

6. *Відхиляє* решту вимог заявниці щодо справедливої сатисфакції.

Вчинено англійською мовою і повідомлено у письмовій формі 18 лютого 2010 року згідно з пунктами 2 і 3 правила 77 Регламенту Суду.

Клаудия Вестердік

Секретар

Пер Лоренцен

Голова